

Suomalainen
demokratiapolitiikka
2020-luvulla

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Linjaukset ja toimenpide-ehdotukset

Valtioneuvoston periaatepäätös suomalaisesta demokriapolitiikasta 2020-luvulla linjaa suomalaisen demokriapolitiikan pitkän aikavälin tavoitteista. Marraskuussa 2022 julkaistu periaatepäätös painottaa demokriatian, perus- ja ihmisoikeuksien sekä oikeusvaltion tärkeyttä niin kansallisesti, Euroopan unionissa kuin kansainvälisestikin. Demokriatian tilasta ja kehityssuunnista on tärkeä saada ajantasaista tietoa päätöksenteon tueksi. Tässä esitetään tiivistelmä periaatepäätöksen keskeisistä linjauksista ja toimenpide-ehdotuksista.

Demokriaperiaatepäätös on jaettu kuuteen linjaukseen seuraavista teemoista:

1. vaalijärjestelmän toimivuus ja turvallisuus
2. yhdenvertaiset osallistumisoikeudet ja hallinnon avoimuus
3. demokriatia-, ihmisoikeus- ja mediakasvatus
4. moniääninen media ja osallistava keskustelukulttuuri
5. kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytykset
6. Suomen kansainvälinen demokriatiatyö

Kunkin linjauksen yhteyteen on koottu keskeisiä ehdotuksia päätöksen myöhempää toimeenpanoa varten.

Kansallinen demokriatiaohjelma 2025 kattoi hallituskaudella 2019–2023 lukuisat kansalaisyhteiskuntaa ja osallisuutta edistävät toimet. Demokriatiaohjelma toimi sateenvarjona eri ministeriöiden demokriatiahankkeille. Valtioneuvoston demokriapolitiikan ja demokriatiaohjelman koordinoinnista vastasi oikeusministeriön asettama valtioneuvoston demokriatiaverkosto. Linjausten edistäminen ja tavoitteiden toimeenpano on kunkin hallituksen ja toimivaltaisen ministeriön vastuulla.

1 Vaalijärjestelmä on toimiva, turvallinen ja luotettava. Jokaisella on yhdenvertaiset mahdollisuudet ja riittävät valmiudet käyttää vaalioikeuksiaan.

Suomen vaalit sijoittuvat kansainvälisten vertailujen mukaan maailman luotettavimpien joukkoon. Vaalien oikeudenmukaisuus saa kansainvälisissä vertailuissa korkeat pisteet.

Äänestysaktiivisuus kuitenkin eriytyy melko voimakkaasti eri väestöryhmien välillä. Hyvin toimeentulevat ja korkeasti koulutetut äänestävät keskimäärin muita väestöryhmiä aktiivisemmin.

Yhteiskunnallinen vaikuttaminen on jatkanut yhä selvemmin eri ryhmien välillä. Osa kansalaisista kokee, ettei heillä ole mahdollisuuksia vaikuttaa yhteisiin asioihin perinteisten kanavien kautta, kuten äänestämällä vaaleissa. Äänestysaktiivisuuteen vaikuttaa myös ymmärrys siitä mistä vaaleissa on kyse ja riittävä tiedon saanti.

Nykyisen eduskuntavaalijärjestelmän heikkous on se, että pienissä vaalipiireissä suhteellisuus toteutuu heikosti. Tutkimuksissa on tuotu esiin, että vaalijärjestelmä on äänestäjälle vaativa, koska äänestäjän tulee valita sekä puolue että ehdokas. Vaikeus valita ehdokas on havaittu etenkin nuorilla yhdeksi keskeiseksi syyksi jättää äänestämättä.

Vaalihäirintä ja vaaleihin liittyvä vaikuttaminen on kansainvälisesti ollut kasvava ongelma, jonka tavoitteena on vaikuttaa vaalien toimintaan tai horjuttaa vaalien legitimitettä. Tutkimusten mukaan henkilökohtaisella tasolla melko harva ehdokas on toistaiseksi kokenut vaalihäirintää. Sen sijaan yleisemmän tason tarkastelu osoittaa, että vaalihäirintää koetaan kasvavana uhkana. Häirintä vaikuttaa kansalaisten halukkuuteen osallistua politiikkaan.

TÄNÄÄN ON VAAALIPÄIVÄ!

Äänestyspaikat ovat avoinna
kello 9–20

Toimenpiteitä edustuksellisen demokratian toimivuuden parantamiseksi:

- Uudistetaan eduskuntavaalien vaalijärjestelmää, jotta suhteellisuus toteutuisi nykyistä paremmin
- Vahvistetaan vaalien turvallisuutta
- Jatketaan vaalitietojärjestelmän (VAT) uudistusta
- Kiinnitetään huomiota vaalipäivän äänestyspaikkojen määrään, sijoitteluun, saavutettavuuteen ja esteettömyyteen ja edistetään sähköisen äänioikeusrekisterin käyttöä
- Kehitetään demokratiakasvatusta ja kannustetaan puolueita monipuoliseen ehdokasasetteluun ja monipuoliseen viestintään

2 Suomessa on käytössä monipuoliset osallistumismahdollisuudet ja yhä useampi käyttää osallistumisoikeuksiaan. Hallinto toimii avoimesti ja vuorovaikutteisesti mikä vahvistaa luottamusta. Päätöksenteko on tietoperusteista.

Viime vuosikymmenten aikana perinteinen poliittinen osallistuminen on läntisissä demokratioissa paitsi eriytynyt, myös vähentynyt.

Osa kansalaisista ei koe osallistumista enää tärkeäksi. Perinteisten osallistumismuotojen rinnalle on syntynyt uusia osallistumisen tapoja ja yksilöllisemmät osallistumismuodot ovat jossain määrin syrjäyttämässä yhteisöllisempiä osallistumismuotoja. Poliittisen osallistumisen eriytyminen eri väestöryhmien välillä luo haasteita myös uusien osallistumisen muotojen hyödyntämiselle.

OECD:n arvion mukaan Suomessa on osallistumisen paradoksi. Kansalaiset luottavat julkisiin instituutioihin ja tyytyväisyys demokratiaan on korkealla, mutta vain 40 prosenttia vastaajista uskoi mahdollisuuksiinsa vaikuttaa poliittisiin prosesseihin. Vaikka kansalaisten luottamus julkisiin instituutioihin ja tyytyväisyys demokratiaan on korkealla,

niiden ihmisten osuus, jotka uskovat voivansa vaikuttaa poliittisiin prosesseihin on Suomessa pieni verrattuna muihin korkean luottamuksen maihin.

Demokratian kannalta keskeistä on, että lainsäädännön valmistelua ohjaavat laadun, suunnittelun ja läpinäkyvyyden tavoitteet. Kuuleminen on Suomessa kiinteä osa lainvalmistelua. Vaikutusmahdollisuuksia kaivataan kuitenkin etenkin varhaisemmassa vaiheessa valmistelua. Esimerkiksi haavoittuvassa asemassa olevien väestöryhmien kuulluksi tulemisessa on havaittu kehittämisen tarvetta. Perinteisten osallistumismuotojen rinnalla tarvitaan uusia osallistamisen muotoja, joita tulisi kehittää siten, että sidosryhmät ja kansalaiset kokisivat tulevaisuuden aidosti kuulluiksi.

Toimenpiteitä yhteiskunnallisen osallistumisen tukemiseksi:

- Rakennetaan helposti hahmottuva ja vaikuttava osallistumisen väylien kokonaisuus
- Laaditaan palvelulupaus osallistumisen yhdenvertaisesta edistämisestä
- Tuetaan alueellisten ja kunnallisten osallistumisjärjestelmien rakentamista eri toimijoiden välisen yhteistyön kehittämiseksi
- Huolehditaan vaikuttamismahdollisuuksien monikanavaisuudesta eri väestöryhmät huomioon ottaen
- Tarkastellaan kansalaisaloitteiden raukeamista ja ikärajoja sekä mahdollisen kevyemmän aloitemuodon käyttöönottoa
- Panostetaan digitaalisiin osallistumisen muotoihin ja verkkodemokratiapalveluihin
- Kehitetään julkisen hallinnon kykyä viestiä selkeästi, saavutettavasti ja oikea-aikaisesti
- Huolehditaan julkisuuslain uudistuksen yhteydessä, että lainsäädäntö on nykyistä selkeämpää ja toimivampaa
- Seurataan avoimuusrekisterin toimeenpanoa
- Kehitetään avointa lainvalmisteluprosessia ja siirrytään laajempien ryhmien kuulemiseen

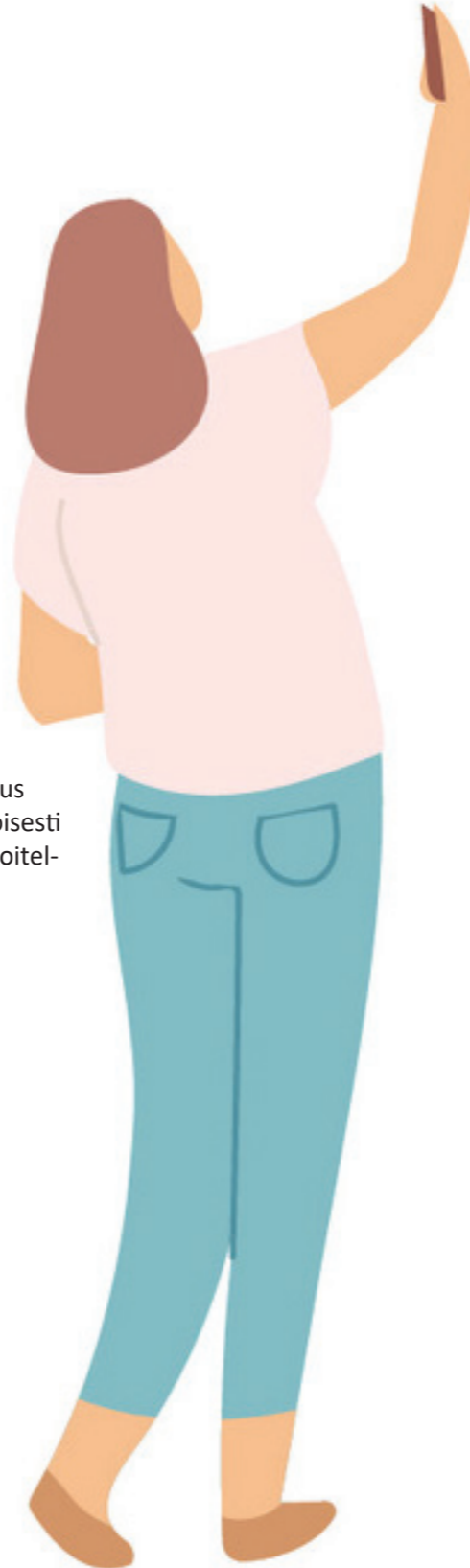
3 Demokratia-, ihmisoikeus- ja mediakasvatus sekä jatkuva oppiminen tukevat osallistumisoikeuksien toteutumista

Demokratian toimivuuden kannalta merkittäviä tekijöitä ovat ihmisten kokema yhteiskunnallinen osallisuus, kiinnostus osallistumista ja vaikuttamista kohtaan sekä kansalaispätevyys.

Sukupuoli, äidinkieli, perheen koettu taloudellinen tilanne sekä vanhempien koulutustaso ja ammatti vaikuttavat siihen, millaisiksi nuori arvioi omat kykynsä vaikuttaa yhteiskuntaan. Nuorten omaa näkemystä kyvystään on tärkeä vahvistaa jo ennen äänestysikää.

Demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen osaamistaso opettajien keskuudessa on vaihtelevaa ja teemojen opetus yksittäisten opettajien aktiivisuuden varassa. Erityisesti ihmisoikeuskasvatuksessa on havaittu kehittämistarpeita. Koulujen ja oppilaitosten rinnalla demokratia- ja ihmisoikeuskasvattajina toimii laaja joukko yhteiskunnan eri toimijoita, muiden muassa kuntien nuorisotyössä ja -toiminnassa, vapaassa sivistystyössä, järjestöissä, nuorisovaltuustoissa ja lapsiparlamenteissa.

Viime vuosina media- ja informaatiolukutaidon merkitys on noussut entistä tärkeämpään asemaan yhteiskunnallisten uhkien, kuten disinformaation ja demokratiavastaisuuden systemaattisen ja kohdennetun levittämisen, vihapuheen ja median välityksellä tapahtuvan häirinnän yleistymisen sekä yksityisyyden ja tietosuojan loukkausten yhteydessä. Mediakasvatusta sisältyy moniin oppiaineisiin, mutta sitä estää resurssien puute. Mediakasvatus ei myöskään toteudu tasa-arvoisesti kaikkialla Suomessa, ja on paikoitellen epäsystemaattista.

Toimenpiteitä demokratia-, ihmisoikeus- ja mediakasvatuksen tukemiseksi:

- Tartutaan nuorten kansalaispätevyyden kokemuksessa havaittuun eriytymiskehitykseen
- Varmistetaan, että yleissivistävässä ja ammatillisessa koulutuksessa annetaan riittävä tietopohja demokratiasta ja ihmisoikeuksista sekä valmiudet osallistumiseen
- Luodaan saavutettavia demokratia- ja ihmisoikeuskysymyksiä käsitteleviä koulutusmateriaaleja erilaisille kohderyhmille ja jalkautetaan pilottihankkeista saadut tulokset ja toimintamallit valtakunnallisesti
- Opetetaan dialogi-, sovittelu ja konfliktinratkaisutaitoja enemmän eri koulutusasteilla
- Vahvistetaan demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusnäkökulmaa opettajien ja muun henkilöstön koulutuksessa
- Lujitetaan kansalaistaitoja ja avointa keskustelua disinformaation tunnistamiseksi ja torjumiseksi
- Vahvistetaan kaikkien ikäryhmien kykyä kriittiseen digitaaliseen ja medialukutaitoon
- Vahvistetaan kirjastojen ja museoiden verkoston roolia yhteiskunnallisen osallistumisen ja medialukutaidon vahvistajana
- Varmistetaan demokratiaa, ihmisoikeuksia ja medialukutaitoa käsittelevien teemojen opettaminen kotoutumiskoulutuksessa ja monikielisessä yhteiskuntaorientaatiossa
- Turvataan kansalaisjärjestöille ja vapaan sivistystyön oppilaitoksille riittävät resurssit demokratiaa, ihmisoikeuksia ja medialukutaitoa koskevan koulutuksen tarjoamiseen
- Parannetaan kansalaisjärjestöjen mahdollisuuksia esittäytyä kouluissa ja oppilaitoksissa

4 Mediaympäristö on moniääninen, moninainen ja yhteiskunnallinen keskustelukulttuuri mahdollistaa kaikkien osallistumisen

Keskeisessä osassa toimivaa demokratiaa on luottamus mediaan. Sosiaalisen median nousua voi pitää positiivisena kehityskulkuna, sillä se on kasvattanut mediaympäristön moniäänisyyttä ja monimuotoisuutta.

Toisaalta sosiaalisen median kautta leviävät aikaisempaa tehokkaammin myös disinformaatio, misinformaatio, demokratiavastaisuus ja vihapuhe. Demokratiassa jokaisen on voitava osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun ilman pelkoa vihapuheesta. Vihapuheen kitkemisessä on kyse myös sananvapauden rajoista.

Medioiden ansaintalogiikka ja mediakultus ovat muuttuneet, ja mainostajien käytös vie suurimmat tulot perinteisten mediatoimijoiden sijasta ylikansallisille teknologiayrityksille, mikä on johtanut median liiketaloudellisen tilanteen heikkenemiseen. Demokratian toteutumisen kannalta moninaisuus on keskeinen arvo paitsi sisältöjen myös sisällön tarjoajien kohdalla. Taloudellisesta näkökulmasta katsoen tarjoajien moninaisuus edistää kilpailua ja parantaa media-alan yritysten toimintaedellytyksiä.

Demokratian toteutumisen kannalta moninaisuus on keskeinen arvo paitsi sisältöjen myös sisällön tarjoajien kohdalla.

Toimenpiteitä moniäänisen ja moninaisen mediaympäristön turvaamiseksi ja osallistavan yhteiskunnallisen keskustelukulttuurin parantamiseksi:

- Tunnistetaan monipuoluedialogi ja puoluerajat ylittävä yhteistyö keskeiseksi elementiksi rakentavan yhteiskunnallisen keskustelukulttuurin luomisessa
- Järjestetään ymmärrystä ja aitoa kohtaamista mahdollistavia dialogeja edistämään hyviä väestösuhteita
- Vahvistetaan eri toimijoiden osaamista puuttua ja reagoida vihapuheeseen sekä lisätään kansalaisten tietoisuutta vihapuheen ja häirinnän eri muodoista
- Edistetään sananvapauden vastuullista käyttöä ja turvataan median toimintaedellytykset

5 Aktiivinen ja elinvoimainen kansalaisyhteiskunta on keskeinen osa toimivaa demokratiaa

Kansalaisyhteiskunnan merkitys on demokratian, resilienssin ja luottamuksen kannalta keskeinen. Yhdistys- ja vapaaehtoistoiminnan avulla voidaan esimerkiksi aktiivisesti edistää yhteisöllisyyttä ja yhteiskunta-rauhaa, vähentää ihmisten välisiä ennakkoluuloja sekä lisätä sukupolvien välistä kanssakäymistä.

Suomalainen kansalaisjärjestökenttä on vireä. Tutkimusten mukaan järjestökenttä on ammattimaistumassa, ja toimintaa määräävät yhä enemmän yksityisen ja julkisen sektorin toimintalogiikat. Kun markkina- ja julkisen sektorin logiikat alkavat korvata vapaaehtoisuuden ja jäsenedemokratiaan perustuvaa toimintaa, yhdistysten erityinen kansalaisyhteiskuntaluonne voi heikentyä.

Digitalisaatio mahdollistaa erilaisia toimintamahdollisuuksia, mutta on toisaalta rajoittava eri toimijoiden erilaisten lähtökohtien vuoksi. Haasteena ovat digitalisaatioon liittyvät osaamiskuilut. On myös koettu, että yhdistys- ja vapaaehtoistoiminta ei itsessään ole aina helposti saavutettavissa eri taustoista tuleville henkilöille. Maahanmuuttajayhdistysten työtä demokratiakasvattajina ei tunnusteta eikä tueta riittävästi. Kulttuuri, erityisesti taide, turvaa osaltaan demokraattista ja avointa yhteiskuntaa, ja siitä on tutkimusten mukaan hyötyä kotoutumiseen ja sosiaaliseen yhteenkuuluvuuteen.

Toimenpiteitä, joilla voidaan tukea kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä ja osallistumista:

- Muodostetaan yhteinen näkemys kansalaisyhteiskunnan roolista demokraattisessa hyvinvointiyhteiskunnassa
- Parannetaan hallinnon ja kansalaisyhteiskunnan välistä yhteistyötä
- Seurataan kansalaisyhteiskuntaan kohdistuvia muutoksia ja arvioidaan niiden kokonaisvaikutuksia
- Edistetään tietoon perustuvaa päätöksentekoa, kansalaisyhteiskunnan tutkimusta ja tutkimustiedon parempaa hyödyntämistä
- Vahvistetaan virkahenkilöiden kansalaisyhteiskuntaosaamista ja -tietämystä
- Tuetaan kansalaisjärjestöjen ja -toiminnan rahoitusta sekä edistetään vapaaehtoistoiminnan kannustimia ja varainhankintaa
- Edistetään vapaaehtoistoiminnasta saadun osaamisen tunnustamista ja tunnustamista sekä selvitetään nuorten näkemyksiä kansalaisyhteiskunnan toiminnasta
- Vahvistetaan kulttuurilaitosten, urheiluseurojen ja vapaan sivistystyön roolia kotoutumisen edistämisessä ja esitellään toimintatapoja, jotka lisäävät monimuotoisuutta
  - Kehitetään matalan kynnyksen kulttuuripalveluita

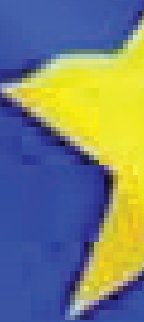
6 Suomi osallistuu aktiivisesti EU:n demokratiatyöhön ja tukee kansainvälistä demokratiakehitystä

Demokratian vahvistuminen kansainvälisesti tukee maailmanlaajuisesta kestävästä kehityksestä ja kansainvälinen demokratiavaikuttaminen tukee osaltaan suomalaisen yhteiskunnan vakaata demokratiakehitystä.

Kansainväliset jännitteet ja autoritaarisuuden nousu vaikuttavat kansainvälisen demokratiatoiminnan sisältöön ja toimintatapoihin. Suomi painottaa demokratiatoiminnassaan yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä naisten, vammaisten henkilöiden ja alkuperäiskansojen ja eurooppalaisessa toiminnassa näiden ohella romanien osallistumismahdollisuuksia.

Kehityspolitiikalla Suomi edistää kestävästä maailmanlaajuisesta köyhyyden vähentämistä ja perusoikeuksien toteutumista, sääntöpohjaista monenkeskistä järjestelmää sekä YK:ssa sovittuja kestävästä kehityksestä tavoitteita. Kehitysyhteistyötä tehdään pitkäjänteisesti keskittyen Suomen arvoihin ja vahvuuksiin pohjautuviin viiteen päätavoitealueeseen: naisten ja tyttöjen aseman ja oikeuksien vahvistaminen, koulutus, kestävä talous ja ihmisarvoinen työ, ilmastonmuutos ja luonnonvarat ja rauhanomaiset, demokraattiset yhteiskunnat.

Demokratia- ja oikeusvaltiokehityksen tuen rahoituksen lisäämiselle on edelleen tarvetta ottaen huomioon demokratiaan ja oikeusvaltioon kohdistuvat kasvavat haasteet sekä Suomen rahoituksen taso vertaismaihin nähden.

**Tutustu valtioneuvoston
periaatepäätökseen kokonaisuudessaan:**

Valtioneuvoston periaatepäätös
suomalaisesta demokatiapolitiikasta
2020-luvulla. Oikeusministeriön julkaisuja,
Mietintöjä ja lausuntoja 2022:40.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-270-7>

**OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET**